

Türk Tarihinin Çağları

Konuralp Ercilasun

İstanbul, Ötüken Neşriyat, 2020, 200 Sayfa, ISBN: 978-605-155-921-6

Funda TEKİN*

Yazarımız Prof. Dr. Konuralp Ercilasun, ilk ve orta öğretimini Ankara’da tamamladı. 1993 yılında Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü’nden mezun oldu. 1999’da *Moğolların Göçebe Ekonomisi* adlı teziyle Tayvan’daki Ulusal Chengchi Üniversitesi’nde yüksek lisans derecesini aldı. 2003’te *Çing Hanedanı Devrinde Kâşgar* teziyle doktor oldu.

Ulusal ve uluslararası birçok kongreye katılan yazarımızın çeşitli dergilerde makaleleri yayınlanmıştır. Makalelerinde Hunlardan Temürlülere, Doğu Türkistan’dan Osmanlılara kadar Türk tarihinin çeşitli konularına eğilmiştir. Ayrıca *Tarihin Derinliklerinden 19. Yüzyıla Kâşgar ve Türk Tarihinde Asya Hunları: Birinci Hakimiyet Devri* kitaplarının yazarıdır. Yazarımızın tanıtıma konu olan *Türk Tarihinin Çağları* adlı eseri Ötüken Neşriyat tarafında basılmıştır.

Tarih araştırmalarında konuların daha iyi anlaşılması için bugüne kadar zamana, konuya ve bölgeye göre pek çok tasnif yapılmıştır. Zamana göre tasnifler arasında en oturmuşu *çağ* tasnifidir. Tarihin çağlara ayrılması ilk defa bir Katolik ilahiyatçı olan *Agustinus* ile başlamıştır. Bu çağlar *Kitab-ı Mukaddes*’teki dünyanın altı günde yaratılması esas alınarak altıya ayrılmıştır. Daha sonraki yüzyıllarda Hristiyan bir teolog olan *Joachim von Fiore*, Hz. İsa’yı merkeze alarak ve sayıyı üçe indirerek bugünkü üçlü sistemi ortaya koymuştur. Son olarak *Cellarius* ise bu üçlemeye din dışı olayları da ekleyerek günümüzde

* Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Tarih Bölümü, Lisans Öğrencisi, funda.tekin6637@gmail.com

kullandığımız *Eski, Orta ve Yeniçağ* kavramlarını bulmuştur.

Tamamen Avrupa tarihi ve Hıristiyan inancı merkeze alınarak oluşturulan bu sistem halen hem Türkiye hem de dünyada kullanılmaktadır. Ancak bu tasnif ne Türk, ne İslam ne de diğer milletlerin tarihi sürecine uymamaktadır. Bunun en bariz örneği Avrupalıların *karanlık* olarak tarif ettikleri Ortaçağ'ın, Türklerin ve İslam'ın en parlak dönemlerini kapsamamasıdır. Bundan dolayı öncelikle kendi tarihi tecrübemize ve birikimimize uyan yeni bir çağ kurgusunun yapılması gerekmektedir.

Konuralp Ercilasun da yazımıza konu olan eserinde bu ihtiyacı karşılamak istemiş ve “*Türk tarihi çağlara ayrılabilir mi, bu çağlar neye göre sınıflandırılabilir?*” sorularına cevap aramıştır. Çağlar, tarihteki dönüm noktalarına göre oluşturulduğundan eserde ayrıca Türk tarihinin dönüm noktaları belirlenmeye çalışılmıştır.

Tasnifin önemi onun şu sözleriyle açıklanabilir: “*Bilimin önemli yöntemlerinden biri tasniftir ve her türlü tasnif muhakkak istisnaları ve çelişkileri içinde barındırır. Tasnife uymayan olaylar ve olgular var diye tasniften vazgeçmek bizi bilimin temel sütunlarından birinden vazgeçmeye götürür.*” (s. 29) Ayrıca çağları tasnif etmek araştırmada bir ölçüde sistem ve kolaylık sağlar.

Giriş ve yedi ana başlıktan oluşan eserin giriş kısmında öncelikle Türk tarihinin kökeni üzerine açıklama yapılmıştır. Uzun zamandır bozkırın en eski kültürü olarak kabul edilen *Anau* kültürünün yanına, yapılan arkeolojik araştırmalar sonucunda *Botay ve Dereyvka* da eklenmiştir. Coğrafi olarak baktığımızda *Avau* kültürü bozkırın güneyinde gelişirken *Botay ve Dereyvka* bozkırın içinde gelişmiştir. Dolayısıyla *Anau* daha karma bir kültürken *Botay ve Dereyvka*'da at daha ön plana çıkmıştır. Bu alanda Türkler yazılı kaynak bırakmadıklarından Türk tarihi, efsanevi Çin kaynaklarından öğrenilmiştir. Buna göre Türklerin en eski tarihi MÖ 3. bin yıla dayanır. Ancak yapılan son arkeolojik çalışmalarda Türk tarihi MÖ 5. bin yıla kadar götürülmüştür. Bu bölümde ayrıca çağ tasnifine itirazlar ve Türk çağları için yapılmış denemeler ele alınmış ve sayfa 42'de çağ tasnifi tekliflerinin hepsi “*Türk Tarihini Dönemlendirme Çalışmalarında Çağların Başlangıç ve Bitiş Noktaları*” başlıklı tabloda sunulmuştur.

Kitabın birinci bölümü *Türk Tarihinde Metodoloji Meselesi* adını taşımaktadır. Bu bölümde Türk tarihinin metodolojisi ele alınırken temel olarak *çağlar, hanedanlar ve terimler* olmak üzere üç meseleye temas edilmiş ve çeşitli öneriler getirilmiştir. Yazarımız bu bölümde kitabın ana konusunu ilgilendiren çağlar meselesinde bir çağ tasnifine gitmek yerine Türk tarihinin dönüm noktalarını tespit etmeye çalışmıştır. Türk tarihinin birinci dönüm noktası MÖ 209 Motun'un babasını devirerek Hun tahtına geçmesi ve düzenli bir askerî teşkilatla siyasi birlik oluşturması. İkincisi MS 840 Orhun bölgesinin siyasi hakimiyeti kaybetmesi ve Türkistan coğrafyasının ön plana çıkması. Ayrıca yeni merkezin bulunduğu imkânlar neticesinde konargöçer hayatın yanında yerleşik hayat, hayvancılığın yanında da ticaret, sosyal hayata çeşitlilik katmıştır. Yine bu dönemde Türklerin İslam'a girmeye başlamalarının etkileri de görülmeye başlanmıştır. Üçüncü dönüm noktası 13. Yüzyılda Çingiz ailesinin ortaya çıkması ve bütün Asya'yı hakimiyeti altına aldığı tarihtir. Dördüncü önemli dönüm noktası 1552 yılıdır. Bu yıl Kazan Hanlığı Moskova Knezliği tarafından yıkılmış ve Türklerin hâkim olduğu coğrafya ele

geçirilmeye başlanmıştır. 16. Yüzyıl, Türklüğün dünya coğrafyasında somut olarak gerilemeye başlamasının ilk noktasıdır. Son dönüm noktası 19.yüzyıl sonu ve 20. Yüzyıl başıdır. Avrupa'daki aydınlanma hareketleri ve Fransız Devrimi'nin etkileriyle Türk dünyasında önce ilim, felsefe ve edebiyat daha sonra da siyasette hareketlenmeler ve tartışmalar baş göstermiştir. Bu dönemde aynı zamanda siyasi gelişmeler sonucunda sülale hakimiyeti son bulmuş ve modern devlet olgusu ortaya çıkmıştır.

Bir milletin yaşayışı, alışkanlıkları ve coğrafyasının dilini etkilediği bilinmektedir. Yine duygu ve düşünceler de milletlerin dilleri üzerinde etki gösterir. Örneğin Türkler ve bozkırda yaşayan diğer halklarda hayvancılıkla ilgili kelimeler bolca bulunur. Yine bozkırda yaşayan milletlerde hakimiyet düşüncesini yansıtan birçok kelimeye de rastlanır.(s. 64) *Bozkır Çağından Bir Görünüm: Tengri-kut Çan-Yü* başlıklı ikinci bölümde Türk tarihinin önemli dönüm noktaları özetlendikten sonra MÖ 209-MS 840 döneminin temel özelliklerinden biri olan *dünya hakimiyeti* düşüncesinin dile yansımaları ve bunun sürekliliği üzerinde durulmaktadır.

Üçüncü başlık *Bozkır Çağında Hâkimiyet Merkezi Neresiydi?* adını taşımaktadır. MÖ 209-MS 840 yılları Türk tarihinin *Bozkır Çağı* olarak nitelendirilebilir. Bu devrede bozkırda kurulan siyasi hakimiyetlerde *konargöçer yapılanma*, *dünya hakimiyeti* gibi belli başlı özelliklerin ortak olduğu söylenebilir. Mezkûr bölümde bu dönemdeki bir diğer özellik olan Orhun bölgesinin hâkimiyet merkezi özelliği tartışılmıştır.

Erken İslam Çağını Başlatan Merkez: İli-Isık Göl Bölgesi adını alan dördüncü bölümü yazarımız “*Türk tarihinin bence İslam'a girişten daha önemli bir dönüm noktasına değindiğim bölümdür*” şeklinde değerlendirmiştir. MS 840'tan sonra tarih genellikle Orhun merkezli değil İli-Isık Göl merkezli akmaya başlamıştır. Türklerin İslam'a girişi de bu kaymanın bir sonucudur. Yazarımız bu bölümde İli-Isık Göl havzasının Hunlardan Karahanlılara kadarki durumunu inceleyerek merkez kaymasının sebeplerini değerlendirmiştir. Ayrıca bölümün sonunda erken İslam çağında siyaset ve kültür merkezlerinin haritası da eklenmiştir.

Beşinci bölüm, *Büyük Hanedanlar Çağı ve Batı Türklüğünde Yeni Anlayışlar* başlığıyla sunulmuştur. Çingiz Han'ın batı seferine çıktığı 1220 yılı dünyadaki ana değişimlerin başlangıcı kabul edildiğinden, yazarımız büyük hanedanlar çağının başlangıcı olarak da bu tarihi belirlemiştir. Türklüğün bu çağı dünyanın büyük bir kısmında Türk hakimiyetlerine sahne oldu. Yine bu dönemde Batı Türklüğünde de önemli değişiklikler oldu. Bu değişimler Türk tarihinin genel gidişatının ve yeni zamanın ruhunun bir yansımasıdır. Bu bölümün konusu batı Türklüğünde yer alan bu değişimlerdir.

Modernleşme ve Cumhuriyetler Çağı'nın Cumhuriyetler Evresi adlı altıncı bölümde Türk dünyasında Cumhuriyet fikrinin gelişmesi, uygulama çalışmaları ve sonuçları incelenmiştir. Türk tarihinin evrelerine bütünlük oluşturması amacıyla yeniden bakılmış ve cumhuriyet evresi bütün tarih içerisinde bir yere oturtulmuştur. Ayrıca bölümün sonuna modernleşme ve cumhuriyetler çağı merkezlerini gösteren bir harita konularak bu merkezlere bütünlük içerisinde bakmamız sağlanmıştır.

Beş Çağa Göre Kısa Türk Tarihi isimli son bölümde Türklüğün tarih öncesinden günümüze kadar olan macerası, tespit edilen Türklüğün *Arkeolojik Çağı, Bozkır Çağı, Erken İslam Çağı, Büyük Hanedanlar Çağı, Modernleşme ve Cumhuriyetler Çağı*’na uygun olarak kısa bir özetle aktarılmıştır.

Bugün alışık olduğumuz batı çağları sadece Avrupa ele alındığında bir bütünlük oluşturmakta ancak bu tasnif bütün dünyayı kapsamamaktadır. Dünya tarihinin tek merkezlilik ve tek düzelikten kurtulması için her bölge ve her milletin özgün bir çağ tasnifi yapması elzem bir durumdur. Bu noktada değerlendirmeye konu olan eserin Türk tarihi açısından bu ihtiyacı karşıladığı söylenebilir.

Sunuş kısmında İskender Öksüz’ün de belirttiği gibi “ *Bir dönem bilinip yazılabilir. Fakat binlerce yılı bilmek... yetmez. Duymak, hissetmek... sonra da bunların tamamını bir arada görebilmek! Çağları ancak böyle yazabilirsiniz.*”